

Taula

9	ESTUDIS I. LA LLUM DE LES FINESTRES
11	Dimecres
13	A l'estació
15	L'alegria del fungible
17	Còctels
19	Interrupció involuntària
21	Nadir
23	Demano
25	La sivella
27	ESTUDIS II. LA LLUM DELS MARGES
29	Malson en blanc
31	<i>Memento aquae</i>
33	Del pleniluni escaulenc
35	Fila quatre
37	Aclariment
39	Exposició
41	Flaix d'obertura
43	Anagnòrisi
45	ESTUDIS III. LA LLUM DE LA PLANA
47	Navata
49	Tomelloso
51	Campo de Criptana

- 53 Quintanar de la Orden
- 55 Pedro Muñoz
- 57 Las Pedroñeras
- 59 Toboso
- 61 Ercolano

- 63 CODA
- 65 Cant d'exili

- 67 Brúixoles cap a la llum

Dimecres

Hi ha una llum diagonal que escapça, groga,
les finestres més altes de les cases.
En tarda laborable tothom porta
les cares més honestes com si res:
és el dia anodí l'indret perfecte
per descobrir ulls amables, bons auguris,
lletjors reals, records de nit d'insomni.
Em sé viva aquests dies, vaig perduda,
eficientment mediocre, en el punt mig
entre la irrellevància i la mentida.
Mentre espero al semàfor com tants d'altres
encara amb el dinar viu al record
i aquella somnolència de les tres
sé que ningú sabrà que no tinc rumb.
He estat anys sense èxit en l'intent
d'esborrar-me sencera per guanyar
mil escales de gris en una feina.
He aconseguit els grisos —no l'oblit.
Penso que, igual que els altres, jo també
sé travessar els carrers sense consciència;
només em queda un dubte, que m'amago:
Pot ser que si jo veig en els seus ulls
preocupacions puerils i grans tragèdies
en mi veuran el buit, el blanc, els ossos?

A l'estació

Totes dues andanes eren blanques:
van escollir rajoles setinades
i terres fets de marbre, o això sembla
del que veig entre els peus dels que esperem.

Totes dues andanes eren buides
i s'han anat omplint de neguits, vides,
silencis remoguts que ornem l'espera.

Sembla que parli el túnel molt més fort
que les converses seques als telèfons.

Totes dues andanes són petites
per la gent que ha arribat
—mentre nosaltres
veurem arribar el tren, indiferents,
caurà la nit a l'altra andana, mòrbida,
com els impactes sords de la metralla
en el brunzit etern de l'aviació.

L'alegria del fungible

He passat del sofà al llit inflable.
Em reconforta el plàstic que remuga
sota el pes del meu cos exhaust, sense esma.
És com que reconeix que soc allà.
De sobte en el meu món hi ha una certesa:
la certesa d'un cos, entre parets,
a prop del terra, sol, que es va podrint.
Amb roba de carrer, entre dues mantes,
sento com exhaureixo el temps que soc:
en la pressió del plàstic s'acumula
tot el que viu en mi. No està enlloc més.
Jo soc tan sols el pes, orgànic, tou,
que sumen els meus braços, dues cames.
Sento així l'alegria del fungible.

Brúixoles cap a la llum

el poema,

com un balcó

JOSEP M. SALA-VALLDAURA

Un dels fenòmens naturals que m'emociona especialment és la migració de les aus. Sovint camine a l'hora de la posta del sol i, en alguns moments, entre els mesos de setembre i octubre, se senten, molt amunt, en un punt encara indefinit, esgarips aeris que s'acosten. De moment, els sons només, i a poc a poc unes taques en forma de punta de fletxa que avança en direcció sud. De vegades hi arribe a distingir-ne les siluetes: grues, flamencs...? Qui ho pogués saber! Suppose que celebre l'arribada de la tardor amb aquells grafismes celestes que es desplacen a la recerca de les condicions més favorables per a la supervivència. Una imatge memorable com aquesta em serveix per traçar el meu camí de la mà dels poemes de *La llum igual*, de Clara Ballart.

ELLA AMB EL SEU BUIT

És dimecres. Ella camina sense rumb enmig de la ciutat, “entre la irrellevància i la mentida”. S'atura en un semàfor, “eficient-

ment mediocre” i tanmateix, des de la seua paleta de grisos, observadora i viva. Hi ha el desassossec d’un dubte, en què es reafirma, tot i que això que dic sembla contradictori: “¿Pot ser que si jo veig en els seus ulls / preocupacions puerils i grans tragèdies / en mi veuran el buit, el blanc, els ossos?” Ella *amb* el seu buit, presumptament exposada, fins a l’esquelet, a la mirada radiogràfica dels altres, camina. D’on ve i cap on va?

Ve del neguit; o millor dit, en plural: ve dels neguits. De les andanes mòrbides on s’aplega la desolació *dels altres*. Si és dels altres, és de la poeta també i de la seua opció personal per prendre-hi partit. Ho escriu més endavant: “No el vull el món covard dels que s’amaguen / de la vida”. Ve del neguit i cerca un lloc on reconèixer-se, de la mà del símil de la llum, fil conductor des del títol mateix del llibre, que, com un focus en un escenari, mostra, ressalta, matisa, oclta o dissimula, segons convinga.

Al primer apartat encara, reclosa “entre un no-res de cambres i cabòries” (vers manllevat de Josep M. Sala-Valldaura), algú transita “del sofà al llit inflable”, tal qual, amb tota la crueta de la ganyota antipoètica. “Cap brúixola orienta el poema” (cite ara el Sala-Valldaura assagista, del capítol “Poesia com a papallona dins la boira”, a *La serp i la poma: al voltant del llenguatge poètic*). Cap brúixola orienta el poema equivaldria a dir, en aquestes primeres passes per *La llum igual*, cap brúixola orienta un estat interior que el jo poètic exposa nu completament de motivacions. I tanmateix... Potser sí que hi actua com a brúixola, el poema, la poesia, en una vida sense rumb (“sé que ningú sabrà

que no tinc rumb”). M’explique tot il·lustrant la meua hipòtesi amb “L’alegria del fungible”, on m’arrisque a considerar la poesia com aquell “lilit inflable” de plàstic, “que reconeix que soc allà”, és a dir, que en certifica l’existència (decadent, desoladora, però existència, al cap i a la fi) de qui jeu a sobre:

De sobte en el meu món hi ha una certesa:
la certesa d’un cos, entre parets,
a prop del terra, sol, que es va podrint.

“Els mots mateixos no atenyen tampoc la representació exacta de llurs referents, perquè s’esdevé impossible de dir el que el món és” (*La serp i la poma...*). El món de qui escriu és metaforitzat amb el lilit de “plàstic que remuga / sota el pes del meu cos exhaust, sense esma”. No puc imaginar un interior demacrat, un estat d’ànim tan inconsistent avalat per un *matalàs* expressiu més reeixit. I sense bri d’autocompassió, ans al contrari. No s’hi estalvia la pinzellada irònica:

Jo soc tan sols el pes, orgànic, tou,
que sumen els meus braços, dues cames.
Sento així l’alegria del fungible.

En el mateix reialme de la fosca, de la reclusió i de la malaltia, s’han gestat dos dels poemes més punyents i, si se’m permet, més arriscats i més brillants del llibre: “Interrupció involuntària” (“Avui m’han tret de dins anys que eren nostres,

/ s'han endut els milers de dies vius / que havíem de fer junts")
i "La sivella", on el drama d'un suïcidi troba la forma de ser dit
amb l'eficàcia esfereïdora d'aquest referent metonímic:

Hi ha en les meves paraules tot el cuir
que cenyeixes, terrible. Ets, sivella,
la peça que ha pogut tots aquests anys
mesurar-me les passes, desfer nits
en plors gairebé rítmics plens d'absurd.

Em consta que és una peça que duu incorporada una alta càrrega de tensió personal. Traslladar-la a la poesia en la seua justa mesura és tot un repte que no puc més que aplaudir.

En aquest context d'asfíxia existencial, commouen uns versos que m'ajuden a agafar aire i seguir caminant, des de la voluntat d'obertura de la poeta mateixa, que és declaració d'intencions a "Demano": "No vull quedar-me aquí, que és laberint / on les pells no envelleixen, on la vida / passa sempre darrere de finestres."

ENDARRERE NO ES CAMINA

Aquest recorregut que la llum va traçant sobre els espais té uns quants punts d'ancoratge en els versos de Cesare Pavese que encapçalen cadascuna de les quatre seccions del llibre. Procedeixen de la primera part, "La terra e la morte", del canònic *Verrà la morte e avrà i tuoi occhi*: "un espori de l'autor amb la terra"

—en paraules d’Israel Clarà, cotraductor al català del llibre—, sofriment i mort expressats des d’una “perspectiva tel·lúrica”. I així, el “ricordo” de la primera part estableix, en la segona, un paral·lelisme amb els cops que la terra rep per propiciar vida, “fiato [alè] / che carezza”.

S’estructura el poemari de Clara Ballart a la manera d’un manual teòric que planteja un acostament a la llum des de diferents punts d’observació. El primer *estudi* se centrava en “La llum de les finestres”, la vida hi passava a l’altra banda i s’hi establia una separació dràstica entre un interior malmès i un exterior marcat per l’estranyesa. Ara som a l’“Estudis II. La llum dels marges” on la incidència tangencial i la distància prudent de qui s’ho mira són condicions favorables per créixer en perspectiva:

[...] Som ja prou grans
per saber que endarrere no es camina,
només es pot fugir. Pels cantons blancs
de la nit allargada m’he aturat.
No és que vulgui fugir, és que m’espero
una llum més amable, menys silenci.

La llum “més amable” només pot procedir del contacte amb la terra —com vaticinen els versos de Pavese—, amb els llocs concrets i els seus noms propis, i de la impregnació de la seua energia tel·lúrica. De “Pleniluni escaulenc”, n’extrac els primers i els darrers versos com a mostra:

Només hi ha un lloc al món amb lluna plena
que torna cada nit entre les branques
d'un ametller amargant, que guarda vides.

[...]

Aturem-nos, per tant, encara un dia,
amb el vent incessant sempre de cara,
a veure l'impossible: un pleniluni
enamorat per sempre d'aquest poble.

El substantiu és qualificat amb el gentilici, en un primer exemple de concreció toponímica que acaba imposant-se a la part tercera, “Estudis III. La llum de la plana”, on cada poema s’ha gestat a partir del topònim del títol. El primer, significativament, “Navata”, el lloc que ha escollit l’autora per viure-hi, en un temps que encara no ha pogut harmonitzar-se amb el seu espai: “El present incendiat no ens cap enlloc”. Tot seguit, desfilen des dels títols alguns pobles de Castella: una quotidianitat feréstega i un camp de visió marcat per l’horitzontalitat, per una “rectitud immòbil”. L’estudi de la llum es dedica a l’observació de les vinyes, la calç, els horitzons perpetus, el rostoll i uns pocs éssers vius, figures a penes dibuixades de persones (un pagès, uns homes, una mare) que protagonitzen escenes més bé llòbregues; en més d’un cas, marginals. I algun motiu animal que sobta pel tractament dramàtic, transsumptes colpidors d’un interior damnat: “Hi ha un conill atrapat en un filferro” o bé, al poema titulat “Ercolano”, un gos al qual li falta “mitja pota”, que segueix els passos d’una veu que ara parla en primera persona

del plural i que mira enrere, tot fent servir la imatge potent de l'animal esguerrat:

Mai no serà el passat prou seductor
per fer-nos oblidar el que va amb nosaltres:
vellesa, solitud, coixesa, pena
i el ridícul absurd d'un gos de circ
que ja no fa ni riure ni plorar.

Aquesta subjectivitat adolorida és ben remarcable tot al llarg de l'apartat i demostra que els "Estudis" sobre la llum de la plana no donen com a resultat estampes neutres ni postals. Havia reservat com a conclusió un "Aclariment" que la poeta aporta unes pàgines enrere i que destaque per la seua atractiva contumàcia. Un poema pot ser artifici de paraules o pedra que es llança de braç, entra en un ull o trenca un vidre: "Dependrà de mil coses el procés / del llançament del míssil. No us cregueu / que algú que escriu poemes vol la pau." Una lectora com jo ho celebra.

ETS LA TERRA QUE ESPERA

Hi ha un eco que em ressona en algun lloc de l'inconscient quan llegesc els versos inicials del "Cant d'exili", l'últim poema de *La llum igual*, el que clou el llibre a manera de "coda":

Ja no hi ha camps, ni séquies ni dacsars,
ningú roba bresquilles quan és temps,
no existeixen les roques sobre el riu
des d'on saltar de cap en ple perill.
Tot això ja no passa, és antic, vell [...]

Es tracta d'una elegia pel temps pretèrit, pel *paradís perdut* associat amb el viure *naturalment*, íntegrament, arriscadament potser. L'ara, tanmateix, conviu amb el dolor i malda per alliberar-se del record on sempre roman un pòsit de mort. Hi ha un eco que em ressona amb la lectura d'aquests versos de Clara, perquè fa algun temps vam recitar moltes vegades en públic uns textos que planyien el maltractament contra la nostra terra, la fractura i la indiferència que un grapat de poetes valencians denunciaven en forma de vers, davant dels atacs a la nostra identitat col·lectiva. Encara escolte aquella veu: “No queda res de les llustroses moreres del camí de la Dula, ni de l'olivera de la pujada de la Mar [...] No res queda tampoc de les frondoses séquies, ni dels borbolejants ullals ni dels sucosos prats de la marjal.” I des d'aquells recitals on reivindicàvem la postura del poeta compromès amb el seu lloc, el seu país, en el sentit més *pavesià* del terme, em trasllade ara al lament de Clara Ballart que esdevé, en el conjunt del llibre, un cant d'autoafirmació, una mena de catarsi —si se'm permet el tràgic símil grec— per a qui, finalment, es pronuncia en contra d'un món hostil i a favor d'una manera de viure que troba la seua raó de ser en

l'arrelament a la terra —accepteu-me la redundància—, lluny del fingiment, de la indefinició: “La meva gent i jo *no* volem viure / en inferns pixelats de gent covarda”; “suïcida indiferència”, en deia Joan Pellicer, autor del nostre text que recitàvem fa anys. “Viure és prendre partit”, sembla que hi vulga reblar l'autora de *La llum igual*, si encara sabem trobar utilitat al pensament de Gramsci.

Un “Cant d'exili” necessari per a retrobar-s'hi, per tant, per a acceptar-se convençudament: “I si és que ens hem fet vells triem l'exili / a les terres del blat, de les taronges”. Un posicionament polític, si voleu, en aquest “tocar de mots a terra” que ara manlleve de l'artista i poeta Perejaume: *ser la terra* que espera, en la citació darrera de Pavese.

El periple de la llum m'ha servit com a brúixola per orientar-me entre aquestes pàgines, fins arribar al final. Només em resta demanar permís a l'autora per a provar d'adjudicar un títol a la seva “Coda” catàrtica, a la manera dels que ha atorgat a cada divisió interna. Heus ací: “Estudi final: La llum de qui deleja la llum.” Vull pensar que és la llum de qui nega per a afirmar-se. Ara sí, de totes, la llum més clara.

MARIA JOSEP ESCRIVÀ
Miramar, la Safor, tardor de 2024

Aquesta obra va ser guardonada amb els LX Premis Recvll de Blanes. Premi Benet Ribas de Poesia, 2024. Els membres del jurat van ser: Maria Mercè Roca (presidenta), Eloi Falguera, Josep Maria Fonalleras, Jordi Llavina, Laura Masmiquel, Mònica Rabassa, Francesc Robert, Salvador Roca i Maria Àngels Vázquez (secretària).

© del text: Clara Ballart Lladós, 2025
© de l'epíleg: Maria Josep Escrivà, 2025
© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2025
Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: febrer de 2025
ISBN: 978-84-1303-604-5
DL: L 30-2025
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

✦ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.